

Arkivnr: 2014/373-1
Saksbehandlar: Jan Nordø og Tore Slinning

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Kultur- og ressursutvalet		21.01.2014
Fylkesutvalet		30.01.2014

Haugaland Kraft AS - Nye Etne - Auka produksjon ved kraftverka i Litledalen - Etne kommune

Samandrag

NVE har på høyring melding frå Haugaland Kraft AS om konsekvensutgreiing av auka produksjon ved kraftverka i Litledalen i Etnevassdraget. Utbygging vil gje ein produksjonsvinst på om lag 30 GWh/år. Dei totale kostnadene for dei ulike alternativa er berekna til mellom 600 og 800 MNOK.

Etnevassdraget er verna. Det er også eit nasjonalt laksevassdrag som renn ut i ein nasjonal laksefjord. Sjølv om verneforskriftene opnar for ei avgrensa utbygging, må konsekvensutgreiinga ta særleg omsyn til dei anadrome fiskebestandane i elva og bestandane av innlandsaure på fjellet. M.a. må ein vurdera både konsekvensane av endra vassføring og vasstand og ulike avbøtande tiltak.

Utbygginga er med tunneldrift og utan nye vegar i fjellet og vil ikkje medføra verknader på vassføring og vasstand i bekkar, elvar og vatn som ikkje er regulerte. Massedeponi og nye kraftverk vil likevel kunne påverka landskap, biologisk mangfald, friluftsliv og kulturminne negativt og er tema som må få ei grundig konsekvensvurdering i høve til verneforskrifter og fylkeskommunale vedtak og planar. I vurderinga av avbøtande tiltak må ein fjerna vassvegar, stasjonsbygningar og kraftliner som går ut av bruk om det ikkje kjem i konflikt med kulturminne. Som del av søknadsprosessen må fylkeskommunen som kulturminnestyresmakt kontaktast for synfaring.

Forslag til innstilling

1. Søknaden skal som minstemål følgja mal frå NVE for småkraftverksøknader.
2. Oversiktskart som syner eksisterande kraftverk i området og område med særskilt vern skal vera del av søknaden.
3. Kart med innteikna kraftverk, inntaksdam, vassveg, tilkomstvegar, anleggsvegar, kraftliner, tipper og andre arealinngrep som er naudsynte for å gjennomføra utbygginga, skal vera del av søknaden.
4. Konesjonssøknaden må ha særleg grundig omtale av verneverdiar og verknader for desse.
5. I område der utbygging kan føra med seg skade på natur- og artstypar av stor verdi eller område med potensiale for slike, skal det kartleggjast. Den anadrome fiskebestanden i Etnevassdraget skal ha særleg høg prioritet.
6. Grundige vurderingar av konsekvensane for landskap og friluftsliv må vera ein del av søknaden.
7. Avbøtande tiltak i høve til fisk, landskap og friluftsliv skal vurderast. Om det ikkje kjem i konflikt med kulturminne, skal vassvegar, stasjonsbygningar og kraftliner som går ut av bruk, fjernast.
8. Konesjonssøknad skal innehalda fotoillustrasjon som viser nærverknad og fjernverknad av inngrep med varierende vassføring.
9. Som del av søknadsprosessen må fylkeskommunen som kulturminnestyresmakt kontaktast for oppfylling av undersøkingsplikta etter kulturminnelova. Felles synfaring og eventuelle pålegg om arkeologiske undersøkingar må vera oppfylte innan fylkeskommunen tar stilling til saka.
10. Som del av søknadsprosessen må planstatus i høve til kommuneplan avklarast.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Bård Sandal
fylkesdirektør regional utvikling

Saksfremlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Vedlegg

- 1 Melding "Nye Etne"

1. Innleiing

NVE har motteke melding «Nye Etne» frå Haugaland Kraft AS om auka produksjon ved kraftverka i Litledalen i Etne kommune. Tiltaka ligg i Etnevassdraget.

Meldinga skal handsamast etter reglane for konsekvensutgreiingar i plan- og bygningslova.

Føremålet med meldinga er å klargjera kva for konsekvensar tiltaka kan få for miljø, naturressursar og samfunn, og kva ein bør ta omsyn til under den vidare planlegginga. Med grunnlag i meldinga og merknadene til denne vil NVE fastsetja eit program for utgreiingar av konsekvensar som skal følgja ein eventuell søknad.

Meldinga er på høyring frå NVE med opphavleg frist 20.12.13, men NVE har gjeve Hordaland fylkeskommune utsett frist til veke 6 2014.

Figur 1 Oversiktskart over tiltaksområdet mellom Løkjelsvatn og Sørbygda

2. Meldinga

2.1. Kort framstilling av tiltaket

Kraftverka i Litledalen består av Litledalen kraftverk (1920) og Hardeland kraftverk (1950/1958). Begge kraftverka, med tilhøyrande magasin, er 100 % eigde av Haugaland Kraft AS. Litledalen kraftverk er seinare bygd på og utvida (1963/1985). Etter anlegga blei ferdig bygde, har det i hovudsak vore drift og vedlikehald som har prega situasjonen, men anlegga står no føre rehabiliteringar. Ein gjennomgang av dette rehabiliteringsbehovet har medført at kraftselskapet ønskjer å bygga nye anlegg med nye vassvegar og kraftstasjonar, framfor å rusta opp dei eksisterande anlegga.

I dei seinare åra har kraftverka hatt ein samla middelproduksjon på om lag 208 GWh/år. Ei ny utbygging kan medføra ein auke til om lag 242 GWh/år, dvs. ein auke på om lag 15 %.

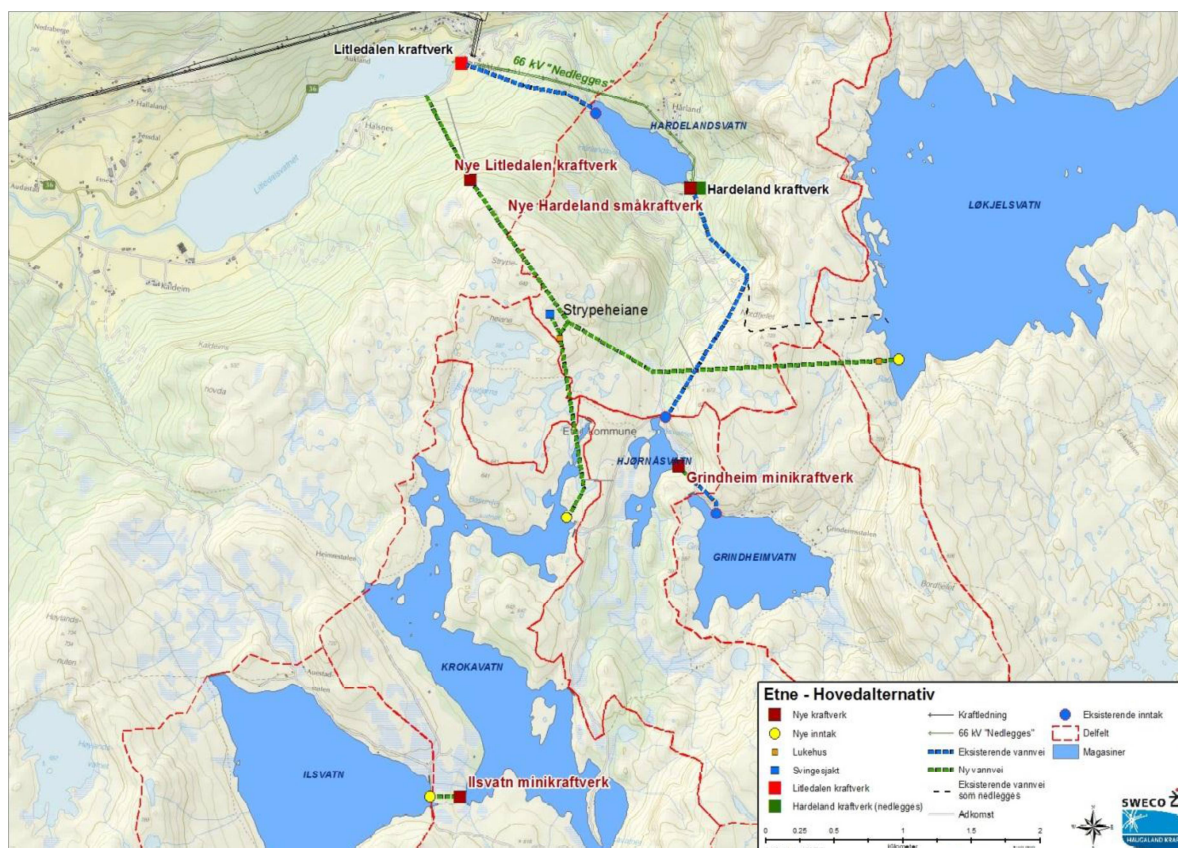
Av spesielle tilhøve i vassdraget må nemnast at Stortinget verna Etnevassdraget i 1993 i Verneplan IV. Det har gitt rammer for kor omfattande vasskraftutbyggingar styresmaktene kan vurdere i konsesjonssamheng

i verna vassdrag. Vidare blei Etnevassdraget i 2003 eit nasjonalt laksevassdrag, og Etnefjorden-Ølensfjorden ein nasjonal laksefjord. Tilhøva på lakseførande strekning vil difor få eit særleg fokus i konsesjonssøknaden og konsekvensutgreiinga.

Meldinga presenterer tre ulike utbyggingskonsept. Desse har vore lagt fram for NVE som har stadfest at dei tre alternative utbyggingsløysingane ligg innanfor rammene Stortinget har gitt for utvidingar av eksisterande kraftverk i verna vassdrag.

Dei totale kostnadane for dei ulike alternativa er berekna å liggja innanfor eit spenn på 600-800 MNOK.

2.2. Hovudalternativ

Figur 2 Hovudalternativet

Utbygginga er konsentrert om Nye Litledalen kraftverk som utnyttar heile fallet frå Løkjelsvatn og Kriteområdet ned til Litledalsvatnet. Kraftverket får eitt aggregat som vekselvis utnyttar falla frå Løkjelsvatn (høgt fall) og Krokavatn (lågt fall).

Slukeevna i Nye Litledalen kraftverk er det ønskje om å auka frå dagens om lag 16,5 m³/s til mellom 18-20 m³/s, for å sikra ei betre utnytting av dei eksisterande magasinane. Endeleg slukeevne i kraftverka vil bli avklart i konsesjonssøknaden.

I tillegg til Nye Litledalen kraftverk ønskjer Haugaland Kraft AS å realisera fleire mindre kraftverk i dei regulerte elvestrekningane som ikkje vert utnytta i hovudkraftverket; Nye Hardeland Småkraftverk, Grindheim minikraftverk (<1 MW) og IISvatn minikraftverk (<1 MW).

Litledalen kraftverk blir oppretthalde, men med redusert slukeevne. Hardeland kraftverk med tilhøyrande 66 kV linje blir nedlagt.

2.3. Alternativ 1

Ved dette alternativet blir det to kraftverk i ein felles ny kraftstasjon, framfor vekseldrift på eitt felles aggregat. Det blir difor etablert to separate vassvegar for fallutnyttinga frå Løkjelsvatn og Hjørnåsvatn. I kraftstasjonen blir det plassert to ulike aggregat, og stasjonen får felles utløp til Litledalsvatnet. Inntaket for Kriteområdet er oppretthalde i Hjørnåsvatnet, i motsetnad til hovudalternativet.

Vidare er det tatt med eit minikraftverk (<1 MW) i fallet mellom Bassur-Krokavatn og Hjørnåsvatn, i tillegg til Grindheim minikraftverk og Ilsvatn minikraftverk som også inngår i hovudalternativet.

Litledalen kraftverk blir oppretthalde, men med redusert slukeevne. Hardeland kraftverk blir nedlagt.

2.4. Alternativ 2

Ved dette alternativet vert dagens kraftverkstruktur med to kraftverk i serie oppretthalde, der det øvre kraftverket utnyttar to fall. Både Litledalen og Hardeland kraftverk blir lagt ned og erstatta med nye kraftverk etablert i fjell.

Alternativet føreset dei same tre minikraftverka som i alternativ 1.

Tabellen under gjev ei samanlikning av effekt, produksjon og kostnad for dei tre alternativa.

Alternativ	Effekt (MW)	Produksjon (GWh/år)	Kostnad (MNOK)
Hovudalternativ	110	242	Ca 750
Alternativ 1	99	237	Ca 800
Alternativ 2	94	242	Ca 800

2.5. Nettilknytning

Uavhengig av utbyggingsalternativ ser det ut til å vera naudsynt med forsterkingar i eksisterande nett, inklusivt auka trafokapasitet 66/300 kV. Kva andre produksjonsplanar i området som blir realiserte, vil ha mykje å seia for kva som er mest føremålstenleg. Tre alternative forsterkingsløysingar vert utgreidde; overføring mot Blåfalli i Kvinnherad, mot Spanne på Haugalandet eller mot ny 300/66 kV transformering ved Døldarheia som føreset utbygging av Døldarheia vindpark.

3. Verknad for natur og samfunn

3.1. Kulturminne og kulturmiljø

Det meste av området som vert påverka av utbyggingsplanane, er høgareliggjande fjellterreng. Her er det ikkje registrerte kulturminne i riksantikvaren sin database Askeladden. Vidare utgreiing av tema kulturminne og kulturmiljø vil avdekka om det finst kulturminne som ikkje er registrerte i området, men her ligg fleire stølsområde med SEFRAK-registrerte bygningar og ruinar. Som del av dei vestlege høgfjellsområda er desse partia av Etnefjella av stor kulturhistorisk interesse, med generelt høgt potensiale for funn av hittil uregistrerte kulturminne.

3.2. Landskap

Dei planlagde prosjekta medfører ingen nye eller utvida reguleringsmagasin, og ingen nye overføringar. Tiltaka vil heller ikkje få verknader på vassføring og vasstand i bekkar eller elver som i dag ikkje er regulerte. Nokre av tiltaka vil gje endra og redusert vassføring på dei korte regulerte elvestrekningane mellom enkelte av magasina.

I sjølve Sørrelva, som frå Litledalsvatnet renner ut i Etneelva, vil ikkje totalvassføringa pr. år endra seg. Endra slukeevne i kraftverka vil likevel kunne føra til endringar i den årsfordelte vassføringa, og gje større variasjonar i den daglege vassføringa. Det vil også kunne føra til større variasjonar i vasstanden i Litledalsvatnet. Vatnet har ein viktig dempende effekt på vassføringsvariasjonane nedover i Sørrelva. Det er ikkje venta vesentlege endringar i flomtilhøva i vassdraget.

Landskapet elles er prega av lågfjellsdalar over tregrensa og storkupert hei som glir over i ein fjorddal ned mot Etnefjorden, eit typisk middels breitt fjordløp.

Endringar i landskapsverdien i området ved ei utbygging blir vurdert å bli liten i forhold til dagens situasjon. Ved alle tre alternativa vil dei fleste endringane skje under bakken. Ved alle tre utbyggingsløyser vil følgjande inngrep likevel kunne påverka landskapet:

- Bygging av 2-3 minikraftverk for å utnytta fall mellom eksisterande magasin. Dette vil kunne påverka landskapet ved redusert vassføring i elv/bekk som vert utnytta, og ved bygging av kraftverksbygg.
- Massedeponi frå tunneldrift. Massar er førebels planlagt frakta ut ved påslag på søraustsida av Litledalsvatnet, og på fjellet i nærleiken av parkeringsplassen ved Skarstølen.

Fjerning av delar av eksisterande vassvegar, stasjonsbygningar og kraftliner vil bli vurdert av tiltakshavar. Tiltaket vil ikkje påverka inngrepsfrie naturområde (INON).

3.3. Biologisk mangfald

Det er m.a. registrert raudlista storlom, strandsnipe og fiskemåke i tiltaksområdet, som i den nordlege delen også har stor verdi som leveområde for villrein. Artsdata elles verdset området til noko verdi.

Raskare nedtapping av magasin og større vasstandsvariasjonar kan påverka vasstilknytte fuglearter. Påverknaden blir likevel vurdert som liten. Anleggsfasen vil kunne vera ei belastning for dyrelivet i området, i sær villrein, men dette vil sannsynlegvis vera av forbigåande karakter. Tiltakshavar vil søkja å leggja opp anleggsdrifta tilpassa den mest følsame perioden om våren.

Dei planlagde inngrepa «i dagen» får innverknad på eit ganske avgrensa areal, og vil ikkje påverka kjente verdier knytte til vegetasjon og naturtypar.

3.4. Fisk

Elvestrekninga opp frå Etnefjorden og til Litledalsvatnet vil bli påverka av utbygginga. I tillegg til laks og sjøaure finst det også innlandsaure, røye, trepigga stingsild og ål i vassdraget. Det er også registrert relativt stor tettleik av rømd oppdrettlaks i elva. I vatna ovanfor Litledalsvatnet finst ein varierande bestand av innlandsaure.

Raskare vasstandsendingar som følgje av økt slukeevne i kraftverka, vil kunna påverka anadrom fisk i Sørrelva, mens det er forventet små konsekvensar ovanfor Litledalsvatnet. Derimot kan etablering av nye små- og minikraftanlegg påverka gytevilkåra for innlandsaure negativt i dette området.

3.5. Samfunn og brukarinteresser

Ca. 30 GWh auka krafttilgang vil gje ein positiv samfunnseffekt. Tiltaket vil også gje ein positiv effekt for lokale og regionale entreprenørar, leverandørar og servicebedrifter. I tillegg kjem auka inntekter til det offentlege.

Anleggsperioden vil medføra ein del ulemper for omgjevnadene med støy og ristingar frå sprenging og store anleggsmaskiner. Aktiviteten vil for ein stor del skje innan avgrensa anleggsområde skjerma frå offentleg trafikk og allmenn ferdsle. Anleggsarbeida vil iflg. tiltakshavar bli underlagt streng kontroll og oppfølging.

Anleggstrafikken vil medføre auka trafikk på lokale vegar, men tiltaket vil også kunne føra til utbetringar av kritiske vegstrekningar.

Det er ikkje forventa at jord- og skogressursane blir vesentleg påverka av ei utbygging, men det kan bli noko auka belastning på jordbruksareala langs Litledalsvatnet og Sørrelva ved kraftigare vasstandsvariasjonar. Dette vil iflg. tiltakshavar bli vurdert grundigare i konsekvensutgreinga.

Fjellområdet er ein del av svært viktige utfartsområde for regionen med merka løyper og hytter som blir marknadsførte av Haugesund turistforeining. Ved Løkjelsvatn ligg den sjølvbetjente Løkjelsvatnhytta med 34 sengeplassar. Herfrå går det merka sommarstiar austover mot Sauda, vestover til Hårland, sørvestover til Olalihytta og nordover til Storavassbu.

Ved Skarstølen er det ein parkeringsplass som er utgangspunkt for turar både sommar og vinter. Raude Kross har ei hytte ved Hjørnåsvatn. Det er spreidde hytter i området og regulert felt til hyttebygging i Kyrkjedalen aust for Krokavatn.

Figur 3 Inntak Hjørnåsvatn

Fordi landskapet i liten grad blir påverka av tiltaket, vil utøving av friluftsliv i låg grad bli skadelidande. Massedeponi, nye kraftverksbygg og redusert vassføring i elver og bekkar som vert utnytta, kan likevel redusere opplevingsverdien av landskapet, men inngrepa, som bortsett frå massedeponia må karakteriserast som små, kjem i all hovudsak i nærleiken av anleggsvegar og eksisterande deponi. Inngrepa vil ikkje få direkte innverknad på merka løyper eller stiar. Utøving av jakt og fiske vert vurdert som lite skadelidande, bortsett frå negative lokale verknader i anleggsfasen.

4. Vurdering

Hordaland fylkeskommune har vurdert meldinga som sektorstyresmakt innan kulturminnevern. I vurdering av prosjektet i høve til regionale omsyn har vi nytta Klimaplan for Hordaland 2010-2020, Verdivurdering av landskap i Hordaland fylke¹ og Område for friluftsliv². Det er vidare referert til verdikart og retningslinjer i Fylkesdelplan for små vasskraftverk i Hordaland då det ikkje er utarbeidd retningslinjer for større vasskraftutbyggingar.

Klimaplan for Hordaland slår fast følgjande overordna mål og strategiar for energiproduksjonen:

Mål for energi: *Energibruken skal reduserast og gjerast berekraftig gjennom effektivisering og bruk av fornybar energi. Innan 2030 skal energibehovet til alle føremål i størst mogleg grad dekkjast av fornybare energikjelder utan tap av naturmangfald.*

Strategi C: Hordaland skal vera ein føregangsregion i produksjon av fornybar energi

Delmål 9: Hordaland skal produsera energi frå fornybare kjelder og med minst mogleg arealkonfliktar. Ein skal ta omsyn til naturmangfald, friluftslivområde og store landskapsverdiar i fylket. Jf. Fylkesdelplan for små vasskraftverk.

4.1. Kulturminne og kulturmiljø

Hordaland fylkeskommune har eit særleg ansvar for å ivareta kulturminneinteressene, og tiltaka sin verknad på kulturminne og kulturmiljø skal avklarast og vurderast med tanke på verneverdi. I tillegg til fornminne og bygningar/bygningsmiljø, gjeld dette også steingardar, gamle ferdselsårer, utmarksminne, tekniske kulturminne og kulturlandskap. I våre arkiv er det ikkje kjend automatisk freda kulturminne innafor tiltaksområdet, men her ligg fleire stølsområde med SEFRAK-registrerte bygningar og ruinar. Som del av dei vestlege høgfjellsområda er desse partia av Etnefjella av stor kulturhistorisk interesse, med generelt høgt potensiale for funn av hittil uregistrerte kulturminne.

Meldinga har fleire gode punkt om kulturminne, kulturmiljø og kulturlandskap. Kulturlandskap er eit emne det er viktig å sette fokus på, anten som del av tema om kulturminne eller som del av tema om landskap. Vi er såleis nøgd med at vidare utgreiing skal inkludere både dei natur- og kulturhistoriske dimensjonane ved landskapet.

I meldinga går det fram at alle område som blir råka av fysiske inngrep og redusert vassføring, skal synfarast for å vurdere konsekvens i høve nyare tids kulturminne, samt potensial for funn av hittil ikkje kjende automatisk freda kulturminne.

Når det gjeld nyare tids kulturminne er det viktig at ikkje berre kjende bygningar/bygningsmiljø som går fram av registra blir omtalte, men også andre synlege kulturminne som ikkje er registrerte. Erfaringsmessig vil dette innebera kartfesting av steingardar, gamle ferdselsårer, stølsmiljø, utmarksminne, tekniske kulturminne og kulturlandskap. Til slik kartfesting ute i terrenget, og især vurderinga av potensialet for funn av ukjende automatisk freda kulturminne, er det naudsynt med arkeologifagleg kompetanse. Dette bør vere ein føresetnad for utgreiinga av tema om kulturminne.

I samband med konsekvensutgreiinga må konfliktgraden mellom tiltak og kulturminne, både automatisk freda kulturminne, kulturminne frå nyare tid og kulturlandskap, gå klart fram. Verneverdien av dei ulike kulturminna bør drøftast i konsekvensutgreiinga, og det bør gjerast greie for korleis ein kan ta vare på dei som er verdifulle og eventuelt foreslå avbøtande tiltak.

¹Aurland naturverkstad, 2011. På oppdrag frå Hordaland fylkeskommune.

²Kartlegging og verdsetting av regionalt viktige friluftsområde i Hordaland, Hordaland fylkeskommune og Fylkesmannen i Hordaland, 2008.

Som regional kulturminnemynde må Hordaland fylkeskommune ta det aktuelle området i sjølvsyn, for å kunne avgjere om det vil bli naudsynt med ei vidare arkeologisk registrering for å få oppfylt

undersøkingsplikta i høve § 9 i kulturminnelova.

Ettersom dette er ei kraftsak meiner Hordaland fylkeskommune at ei eventuell arkeologisk registrering bør gjennomførast i tilknytning til konsekvensutgreiinga, slik at ein kan ha mest mogeleg informasjon for handa i samband med vurderinga av dei ulike utbyggingsalternativa og når konsesjonsavgjerda skal fattast. Arkeologisk registrering på konsekvensutgreiingsstadiet gjer at ein relativt tidleg i planprosessen kan fastslå verknadane av planlagde inngrep og eventuelt fremja avbøtande tiltak. Vi gjer merksam på at planane må reviderast, eller eventuelt leggjast fram for Riksantikvaren som dispensasjonsmynde, dersom det viser seg at tiltak kjem i konflikt med automatisk freda kulturminne.

Vi ber tiltakshavar ta kontakt med Kultur- og idrettsavdelinga i Hordaland fylkeskommune for å få til ei synfaring av tiltaksområda, for å vurdere om det er naudsynt med ei vidare arkeologisk registrering. I samband med ei eventuell arkeologisk registrering vil vi utarbeida eit kostnadsoverslag, og vi gjer merksam på at det er tiltakshavar som må bere kostnadane med ei slik undersøking, jf. §§ 9 og 10 i kulturminnelova.

4.2. Landskap

Stortinget verna Etnevassdraget, som tiltaksområdet er ein del av, i 1993 i Verneplan IV.

Stortinget har gjeve grenser for kor omfattande utvidingar av kraftverk styresmaktene kan vurdere i konsesjonssamanheng, jf. St.prp. nr. 118 (1991-92). Der står det: «I tillegg til rene opprustingar kan det være tale om begrenset heving av overvann/senking av undervann, evt. sammen med øking av maskininstallasjon/slukeevne».

I 2005 blei det gjeve kriterium for å kunne gje konsesjon for opprusting og mindre utvidingar av eksisterande kraftverk. I St.prp. nr. 75 (2003-2004) *Supplering av Verneplan for vassdrag* står det følgjande om verneplanen i høve til vasskraftutbygging: «Det kan gis vassdragskonsesjon til opprusting av eksisterande kraftverk i vernede vassdrag. Det kan vidare gis tillatelse til mindre utvidelser i form av begrenset heving av overvann/senking av undervann og økning av slukeevne. Det er imidlertid en forutsetning at hensynet til den samlede virkningen på verneverdien i vassdraget ikke taler i mot.»

I same St.prp. nr. 75 (2003-2004) blei det opna for å kunne gje konsesjon til bygging av kraftverk med installert effekt inntil 1 MW i verna vassdrag.

I Verdivurdering av landskap i Hordaland vert tiltaksområdet i fjellet kategorisert som «vanleg førekomande landskap» med «store innsjøar i fjellet» og «låg fjelldalar over tregrensa». Området grensar inn mot «låg fjell» av «middels verdi». Mot Etnefjorden endar vassdraget i «middels breie fjorløp» med «middels verdi».

I Fylkesdelplanen for små vasskraftverk vert det same fjellområdet rekna som **sårbart høgfjell** av «stor verdi».

I høve til landskapsvurderingane gjev Fylkesdelplanen desse retningslinene og rammene:

Overordna rammer

R1 Hordaland er positiv til bygging av små vasskraftverk der omsyn til miljø og andre arealinteresser er ivareteke. Verdiskaping for samfunnet skal også vurderast.

R2 I verna område er verneføresegnene styrande for kva inngrep som vert akseptert. I verna vassdrag kan konsesjon for kraftverk opp til 1 MW og opprusting av eksisterande anlegg vurderast om tiltaket ikkje svekker verneverdiane i området.

Rammer for utbygging i sårbart høgfjell

R4.1 I sårbart høgfjell av stor verdi skal ein vere restriktiv med vasskraftanlegg som fører til varige sår i naturen. Avbøtande tiltak: Tunneldrift og veglaus utbygging kan redusera konfliktgraden.

NVE har i brev til Haugaland Kraft AS i desember 2012 stadfest at dei alternative utbyggingsplanane ligg innanfor rammene Stortinget har gjeve for utviding i verna vassdrag. Når det gjeld landskapsverdiane, kan Hordaland fylkeskommune i stor grad slutta seg til denne vurderinga. Dei fleste endringane vil skje under bakken. Minikraftverka er på under 1 MW. Utbygginga er med tunneldrift og utan nye vegar i fjellet og såleis i samsvar med dei avbøtande tiltaka Fylkesdelplanen skisserer. Tiltaka vil heller ikkje medføra verknader på vassføring og vasstand i bekkar, elvar og vatn som ikkje er regulerte.

Likevel vil bygging av nytt kraftverksbygg i lia ned mot Litledalsvatnet og 2-3 småkraftverk og massedeponi ved Litledalsvatnet og i sårbart høgfjell, kunne påverka landskapet negativt. Den same vurderinga gjeld redusert og meir ujamn vassføring i regulerte elver og bekkar og endringar i vasstand. Ein kan óg spørja seg om Nye Litledalen kraftverk 700 m frå dagens Litledalen kraftverk samsvarer med «opprusting av eksisterande anlegg» i Fylkesdelplanen (sjå R2). I konsekvensutgreiinga må difor slike vurderingar ha ein særleg grundig omtale. Med mykje tunnelmasse er det særleg viktig at ulike alternativ for massedeponering vert illustrerte og vurderte.

Avhengig av alternativ vurderer tiltakshavar fjerning av eksisterande vassvegar, stasjonsbygningar og kraftliner. Om det ikkje er knytte kulturminne til slike anlegg, må dei av landskapsmessige omsyn fjernast.

4.3. Biologisk mangfald

I verdikart for biologisk mangfald i Fylkesdelplanen er det ikkje registrert verdfulle naturtypar i tiltaksområdet. Det er registrert raudlista artar som storlom og strandsnipe, og nordover frå Løkjelsvatn er det leveområde for villrein av «stor verdi». I konsekvensvurderinga må ein kartleggja desse artane grundig og elles andre artar med stor verdi. Sjølv om tiltaket medfører små inngrep, må ein også vurdere konsekvensane av endra vassføring, varierende vasstand, nye kraftverk og massedeponi. I høve til villreinstammen er det særleg viktig å vurdere konsekvensane i anleggsperioden.

4.4. Fisk

Etnevassdraget blei i 2003 eitt av 37 nasjonale laksevassdrag, jf. St.prp. nr. 79 (2001-2002). Samstundes vart Etnefjorden-Ølensfjorden ein nasjonal laksefjord. Stortinget ferdigstilte i 2007 opprettinga av nasjonale laksevassdrag og – fjordar, jf. St.prp. nr. 32 (2006-2007). Då blei også verneregimet endra noko.

Generelt heiter det om nye tiltak i samband med produksjon av vasskraft at dei ikkje må skada produksjonen av laks monaleg. I samband med nye vasskraftprosjekt som har følgjer for laksevassdrag, vil styresmaktene gjennom tilpassingar og kompensierende tiltak leggja stor vekt på å unngå skadeverknader for villaksen.

I høve til fisk gjev Fylkesdelplanen for små vasskraftverk desse relevante føringane:

R 6.1 I nasjonale laksevassdrag skal ein ikkje gje løyve til bygging av kraftverk på lakseførande strekning, dersom det fører til negativ innverknad på bestanden. Ein må visa varsemnd ved utbygging oppstraums lakseførande strekning, og utbygging krev særskilte tryggleikstiltak for å redusera risiko for skade på laksestammen.

R 6.3 For elvestrekningar med sjøaure eller storaure skal ein ikkje gje løyve til vesentlege vasstandsreduksjonar. Der det er store fiskeinteresser, skal ikkje tilhøva for fiske reduserast. For kraftverksutbygging oppstraums aktuell elvestrekning for fisk skal det vurderast om automatisk forbisleppingsventil skal monterast.

R 6.4 Gyteområde for innlandsfisk må ikkje reduserast i eit slikt omfang at det er til trugsel for bestanden eller gjev vesentleg negativ innverknad for fiske.

Det er i første rekkje Sørrelva frå Litledalsvatnet som kan bli påverka av utbygginga. I Fylkesdelplanen er Sørrelva kategorisert som lakseførande strekning med «stor verdi». Ovanfor Litledalsvatnet er det vandringsstopp for anadromt vassdrag av «stor verdi».

Både føringane for nasjonale laksevassdrag og Fylkesdelplanen føreset ei svært grundig konsekvensvurdering av utbygginga. Det gjeld i sær konsekvensane for anadrom strekning, der raskare vasstandsending etter ei utbygging p.g.a. auka slukeevne i kraftverka vil kunne påverka anadrom fisk. Fylkesplanen krev dessutan særskilte tryggleikstiltak oppstrøms for å redusera risiko for skade.

Hardlandsvatnet og magasina på fjellet har innlandsaure. Etablering av 2-3 minikraftverk her vil kunne påverka gytevilkåra. Konsekvensvurdering av tiltaka for denne aurebestanden må difor ha høg prioritet.

4.5. Friluftsliv

I Fylkesdelplanen for små vasskraftverk er det i høve til friluftsliv gjeve slike rammer:

R 7 Ein bør visa varsemnd ved utforming av ny vasskraftutbygging, slik at tiltaka ikkje reduserer opplevingskvalitetane i friluftsområdet med stor verdi. Gjennom konkret utforming skal ein søkja å gjera tiltaket til ein positiv ressurs for friluftslivet.

I verdikart til planen får fjellet i tiltaksområdet «stor verdi» som regionalt friluftsområde, og Område for friluftsliv verdset denne delen av Etnefjella til «svært viktig utfartsområde». Sidan landskapsendingane blir relativt små, vil ikkje friluftslivet bli særleg skadelidande. Det er likevel viktig at ein i konsekvensutgreiinga vurderer korleis utbygginga kan skje til det beste for friluftslivet, t.d. ved bruk av deponeringsmassar til oppstillings- og parkeringsplassar med ulike fasilitetar eller korleis ein best mogleg kan unngå eller skjula naturinngrepa.

5. Oppsummering

Tiltaket er ei stor kraftutbygging i regionen med ein produksjonsauke på om lag 30 GWh/år. Dei totale kostnadene for dei ulike alternativa er berekna til mellom 600-800 MNOK. Prosjektet vil inngå i regulær kraftproduksjon med ulike nettalternativ.

Etnevassdraget, som tiltaket er ein del av, er verna. Det er også eit nasjonalt laksevassdrag som renn ute i ein nasjonal laksefjord. Det er viktig at dette vert teke særleg omsyn til i konsekvensutgreiinga, m.a. statlege og fylkeskommunale retningslinjer og føringar for å kunne gje konsesjon. Ei overordna vurdering må bli om auka produksjon av fornybar energi og effektivisering av eksisterande kraftverk slik prosjektet er planlagt, skapar så store arealkonfliktar og er til så stor skade for naturmangfaldet at det bryt med slike føringar, også Klimaplan for Hordaland (sjå Strategi C i kap. 4).

Konsekvensane for ålmenne interesser er i hovudsak knytte til fisk og i mindre grad til landskap, biologisk mangfald, friluftsliv og kulturminne.

Konsekvensvurderingar og tiltak må difor særleg ta omsyn til dei anadrome bestandane i Etnelva/Sørrelva/Litledalsvatnet og innlandsaurebestandane på fjellet ovanfor den anadrome strekninga.

Av omsyn til landskapet må inngrepa vera så skånsame som mogleg. M.a. må det sikrast minstevassføring i regulerte elver og bekkar, og ein må sikra at auka slukeevne ikkje går ut over verneverdiane i vassdraget. Vassvegar, stasjonsbygningar og kraftlinjer som går ut av bruk, må fjernast om det ikkje kjem i konflikt med kulturminne.

I konsekvensvurderinga for biologisk mangfald er det særleg viktig å ta omsyn til raudlista vasstilknytte artar (m.a. storlom og strandsnipe) og villrein og elles kartleggja grundig andre artar av stor verdi.

For friluftslivet er det viktig at ein tek landskapsmessige omsyn (sjå over) og at ein vurderer kva som kan gjera tiltaket til ein positiv ressurs for utfart, turbruk og jakt og fiske.

Vi ber tiltakshavar ta kontakt med Kultur- og idrettsavdelinga i Hordaland fylkeskommune for å få til ei synfaring av tiltaksområda, for å vurdere om det er naudsynt med ei vidare arkeologisk registrering.

Med bakgrunn i fylkespolitiske retningsliner for små vasskraftverk vil Hordaland fylkeskommune stilla følgjande krav til den vidare søknadsfasen:

1. Søknaden skal som minstemål følgja mal frå NVE for småkraftverksøknader.
2. Oversiktskart som syner eksisterande kraftverk i området og område med særskilt vern skal vera del av søknaden.
3. Kart med innteikna kraftverk, inntaksdam, vassveg, tilkomstveg, anleggsveg, kraftliner, tipper og andre arealinngrep som er naudsynte for å gjennomføra utbygginga, skal vera del av søknaden.
4. Konesjonssøknaden må ha særleg grundig omtale av verneverdiar og verknader for desse.
5. I område der utbygging kan føra med seg skade på natur- og artstypar av stor verdi eller område med potensial for slike, skal dette kartleggjast.
6. Konesjonssøknad skal innehalde fotoillustrasjon som viser nærverknad og fjernverknad av inngrep med varierende vassføring.
7. Som del av søknadsprosessen må fylkeskommunen som kulturminnestyresmakt kontaktast for oppfylling av undersøkingsplikta etter kulturminnelova. Felles synfaring og eventuelle pålegg om arkeologiske undersøkingar må vera oppfylte innan fylkeskommunen skal ta stilling til saka.
8. Som del av søknadsprosessen må planstatus i høve til kommuneplan avklarast.